

فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شوشتر

سال چهارم، شماره دهم، پاییز ۱۳۸۹

تاریخ دریافت: ۸۹/۵/۱۱ تاریخ پذیرش: ۸۹/۸/۶

صص ۶۰ - ۳۱

بررسی علل گرایش دختران به تحصیلات عالی

(مطالعه موردی شهر ایلام)

دکتر محمد حسن مقدس جعفری^۱، امیر علی درستی^۲، زهرا یوسف جمال^۳

چکیده:

این مقاله برگرفته از پژوهشی است که به بررسی علل گرایش دختران به تحصیلات عالی (مطالعه موردی شهر ایلام) پرداخته است. جامعه آماری این تحقیق ۷۴۹۳ نفر دانشجویان دختر دانشگاه‌های پیام نور، ایلام و آزاد اسلامی شهر ایلام است که در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ مشغول به تحصیل بوده‌اند. تعداد ۳۸۱ نفر از آنها به عنوان نمونه به روش تصادفی ساده برگزیده شده‌اند. روش مورد استفاده در این پژوهش علی-پیمایشی و تکنیک گردآوری اطلاعات

M. H. Moghadas jafari@uk.ac.ir

۱-دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر (نویسنده مسؤول)

۲-عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر

۳-کارشناس ارشد جامعه‌شناسی

علاوه بر آمار و اسناد موجود، پرسشنامه محقق ساخته ۳۸ سوالی می باشد. نرم افزار مورد استفاده در این پژوهش SPSS و لیزرل می باشد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن استفاده شده است. فرضیه‌های مورد آزمون شامل پنج فرضیه بوده که عبارتند از: همبستگی بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین ($\alpha=0/028$)، علاقه و انگیزه فردی ($\alpha=0/000$)، میزان پیشرفت تحصیلی ($\alpha=0/007$)، دست یابی به موقعیت‌های بهتر ازدواج ($\alpha=0/000$) با تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران و نیز همبستگی بین نگرش به تحصیل در دختران ($\alpha=0/040$) و تمایل به ادامه تحصیل در آنها رابطه معنا داری وجود داشته است، که در نهایت تمام فرضیات مورد تأیید بوده است.

واژه‌های کلیدی: دانشجویان دختر، تحصیلات عالی، ایلام، گرایش.

مقدمه

نکته جالب این است که با وجود آن که میزان بیکاری تحصیل کرده‌های دانشگاهی به ویژه در رشته‌های علوم انسانی و نیز سایر رشته‌ها بالاست، عطش ادامه تحصیل در آموزش عالی نه تنها علایمی از کاهش را نشان نمی دهد، بلکه به طور مداوم در حال افزایش است. و این افزایش علایق تحصیلی در مورد دختران بیشتر می باشد.

در واقع، در شرایطی که میزان بیکاری تحصیل کرده‌ها بالاست، طبیعی است که انگیزه برای آموزش دانشگاهی کاهش یابد. این موضوع، بویژه در مورد بیشتر کشورهای پیشرفته صنعتی صادق است، زیرا در این کشورها حقوق و دستمزد تا حدود زیادی با سازو کار بازار تعیین می شود و یکی از عوامل مهم تعیین کننده تقاضای آموزش عالی، شرایط بازار کار و سطح حقوق و دستمزدها در رشته‌های مختلف است. در چنین شرایطی، نظام آموزش عالی پاسخگوی انتظارات بازار کار است و رشته‌های آموزشی خود را با نیازهای بازار کار منطبق

می‌سازند. ولی در شرایطی که ساز و کار بازار نقش چندانی در تعیین حقوق و دستمزد ندارد و سطح حقوق و دستمزد نه با ساز و کار عرضه و تقاضا، بلکه با قوانین و مقررات دولتی تعیین می‌شود، نظام آموزش عالی پیوند ارگانیک خود را با نظام اقتصادی - از دست می‌دهد. در این شرایط قابل پیش بینی است که بالا رفتن میزان بیکاری، تقاضای بیشتری برای آموزش‌های بعدی فراهم آورد. از سوی دیگر اینکه دانشگاه کار کرد اصلی خود را که تربیت نیروی متخصص می‌باشد تا حدودی از دست داده و کارکردهای پنهان دیگری را بر آورده می‌سازد. این نیز حاصل شرایط جامعه است که آموزش عالی را نه به عنوان یک کالای تولیدی، بلکه به عنوان یک کالای لوکس و مصرفی نگاه می‌کنند.

طرح مسأله

نظام آموزش عالی می‌بایست نیروهای کار آفرین تربیت کند. اما فارغ التحصیلان دانشگاه‌های ما کارجویانی هستند که تنها شکاف‌های شغلی ساختمان را تعریف و پر می‌کنند و از مهارت‌های مورد نیاز جامعه بی بهره‌اند. در چند ساله اخیر، شمار دخترانی که موفق به عبور از سد دشوار آزمون ورودی دانشگاه‌های ایران می‌شوند، نسبت به پسران فزونی یافته است. طی این دوره دختران توانسته‌اند، به طور متوسط، ۵۷ درصد از ظرفیت دانشگاه‌ها را از آن خود کنند. این جهش تحصیلی در سطح عالی است که سبب شده نسبت دختران در دانشگاه‌ها افزایش چشمگیری یابند. ۳۷ درصد در سال ۱۳۷۴ و ۴۹ درصد در سال ۱۳۸۱ رسیده است. شاخص مهم دیگر یونسکو، در زمینه آموزش عالی در ایران، نیز از جهش بسیار مهم حکایت می‌کند؛ در سال ۱۳۵۷ به ازای هزار زن حدود ۳۱۲ دانشجوی دختر وجود داشت. این رقم برای سال ۲۰۰۱ چیزی حدود ۲۲۵۰ نفر تخمین زده می‌شود (پیوندی؛ ۱۳۷۸: ۳۶).

پدیده موفقیت تحصیلی دختران، در دو سه سال اخیر، موضوع بحث‌های فراوانی بوده است. پرسش اساسی این است که چرا دختران بیش از پسران درس می‌خوانند و با سعی بیشتر کارنامه تحصیلی بهتری دارند؟

به هر حال، این پدیده اجتماعی و اقتصادی نو ظهور به نظر رسیده است.

موفقیت چشمگیر دختران در دانشگاه‌ها «تعادل» اجتماعی جامعه را بر هم می‌زند و «کیان خانواده» را از حیث سلطه بر دختران به خطر می‌اندازد. نگاهی دقیق به آمار آموزشی و تحول آنها در ۲۵ سال گذشته تصویر دقیقتری از وضعیت آموزش دختران ایران و جهش کمی آن را به نمایش می‌گذارد (پیوندی؛ ۱۳۷۸: ۳۶).

در فاصله سال‌های ۱۳۵۸ تا ۱۳۸۰ هر سال، به طور متوسط، ۵/۵ درصد به شمار دختران دانش آموز (۵/۳ درصد برای پسران) افزوده شده است و در نتیجه، تعداد کل دانش آموز در این دوره از حدود ۳ میلیون نفر به ۹ میلیون نفر رسیده است. حجم متوسط سالانه جمعیت دختران دانش آموز در دوره راهنمایی در سال ۱۳۵۸ به بیش از ۳/۲ میلیون نفر در سال ۱۳۸۰ افزایش یافته است (پیوندی؛ ۱۳۷۸: ۳۶).

رشد آموزش دختران در مدارس و کلاس‌های سواد آموزی سبب افزایش چشمگیر نرخ باسوادی در میان زنان شده است؛ به طوری که امروزه از هر ۵ زن ایرانی ۴ نفر باسوادند.

تحقیقات میدانی و آمار آموزشی نشان می‌دهند که دختران در دوره راهنمایی و متوسطه بهتر از پسران درس می‌خوانند و کمتر مردود می‌شوند. نتیجه موفقیت آموزشی دختران را می‌توان در نسبت دخترانی که دوره متوسطه را به پایان می‌برند و یا در راهیابی آنها به دوره‌های پیش دانشگاهی مشاهده کرد که با شرط حداقل معدل امکان پذیر می‌شود (پیوندی؛ ۱۳۷۸:

دختران در سال ۱۳۸۰ حدود ۵۶ درصد از فارغ التحصیلان دوره متوسطه و ۶۱ درصد از دانش آموزانی را تشکیل می‌دادند که دوره پیش دانشگاهی را با موفقیت به پایان برده اجازه شرکت در کنکور را کسب کردند. در حقیقت بر خلاف آنچه که گاه گفته می‌شود موفقیت دختران در آزمون ورودی دانشگاه‌ها فقط نتیجه تلاش آنها در این مرحله حساس، یعنی هنگام ورود به دانشگاه نیست. دختران در دوران تحصیلی خود نیز نتایج بهتری از پسران کسب می‌کنند و کنکور آخرین مرحله این روند طولانی است. پدیده جالب دیگری که ابعاد کیفی رشد آموزش دختران را منعکس می‌کند حضور روز افزون آنها در رشته‌ها و حوزه‌هایی است که در ایران و اکثر کشورهای دنیا بسیار «مردانه» هستند. زنانه شدن رشته‌های علمی در ایران از دبیرستان‌ها آغاز می‌شود، جایی که نسبت دختران در شاخه ریاضی فیزیک به رقم ۴۵ درصد نزدیک شده است؛ در حالی که در سال ۱۳۶۳ این میزان از ۱۵ درصد فراتر نمی‌رفت. در شاخه علوم تجربی دختران، که پیش از این نیز موقعیت ممتازی داشتند، اکنون ۷۰ درصد دانش آموزان را تشکیل می‌دهند. در سطح آموزش عالی شمار دختران در جمعیت دانشجویی با آهنگ رشد سالانه ۱۵ درصدی (برای پسران ۷ درصد) در دهه ۱۳۷۰ از ۷۵۰ هزار نفر فراتر رفت (پیوندی؛ ۱۳۷۸: ۳۷).

این رقم ۱۵ درصد برابر دانشجویان دختر ایرانی در سال ۱۳۵۸ است. در سال ۱۳۸۰، ۲۵ درصد از دانشجویان رشته‌های مهندسی، ۷۰ درصد از دانشجویان رشته‌های پزشکی، ۵۷ درصد از دانشجویان رشته‌های علوم انسانی و اجتماعی، ۶۶ درصد از دانشجویان رشته‌های علوم پایه و ۶۲ درصد از دانشجویان رشته‌های هنری را دختران تشکیل می‌دادند.

به رغم محدودیت‌هایی که برای دختران در انتخاب برخی رشته‌های مهندسی وجود دارد، بیشترین پیشرفت آنها در این رشته‌ها بوده است، در ابتدای سال‌های دهه ۱۳۶۰ کمتر از ۵ درصد دانشجویان این رشته‌ها دختر بودند (پیوندی؛ ۱۳۷۸: ۳۸).

پیشینه‌های تحقیق

نام خانوادگی	سال	موضوع	نتیجه
محمدی روزبهانی، طارمی	۱۳۸۴	عوامل انگیزش داوطلبان برای ورود به دانشگاه	رابطه معنا دار
کارنامه حقیقی و اکبری	۱۳۸۴	بررسی مشارکت زنان در تقاضای اجتماعی برای آموزش عالی در ایران	رابطه معنادار
پیشگامی فرد و اسدی راد	۱۳۸۴	بررسی رابطه میان آموزش عالی زنان در ایران و حضور آنان در عرصه‌های قانونگذاری	عدم رابطه معنادار
لیاقتدار و نیک نشان	۱۳۸۷	تعامل دوسویه خانواده و دانشگاه بر افزایش گرایش دختران نسبت به آموزش عالی و بررسی مکانیزم‌های مؤثر بر گسترش این تعامل	رابطه معنا دار
نیکوگفتار	۱۳۸۸	علل تأخیر ازدواج در بین جوانان	رابطه معنا دار

چارچوب نظری تحقیق

مسائل و پدیده‌های اجتماعی معلول علت‌های گوناگونی است و نمی‌توان آنها را در یک نگاه تک عاملی بررسی کرد. چرا که مسائل اجتماعی با انسان به عنوان موجودی چند بعدی و غیر قابل پیش بینی سروکار دارد.

علل گرایش دختران به دانشگاه نیز در یک نگرش چند عاملی معنا پیدا می‌کند و در یک سطح وسیع از متغیرهای زمینه‌ای و اجتماعی تا متغیرهای فردی را در بر می‌گیرد. به همین منظور، از یک نظریه خاص برای تبیین این علل گرایش نمی‌توان استفاده کرد، چرا که هر نظریه فقط بخشی از یک پدیده اجتماعی را می‌تواند تبیین کند.

متغیرهای مورد بررسی در این تحقیق در دو سطح متغیرهای زمینه‌ای و فردی قابل بررسی

است.

در سطح فردی با انسان کنشگری روبه رو هستیم که براساس علایق و هدف‌هایی که برای خود در زندگی پیش بینی کرده و قرار داده است دست به کنش می‌زند و این کنش او هدفمند می‌باشد و این هدف‌ها برخاسته از جامعه می‌باشد. و در سطح زمینه‌ای با یک سری از عوامل مواجهیم که زمینه‌های ایجاد کنش توسط کنشگر و نیز هدف‌ها و آگاهی‌های کنشگر را شکل می‌دهد و به طور نامحسوسی مسیر حرکت را برای کنشگر فراهم می‌سازد. به همین منظور، در این تحقیق از ترکیبی از نظریات گوناگون که می‌توانند هر یک بخشی از پدیده مورد نظر را تبیین کنند استفاده کرده ایم. این نظریات شامل نظریه مبادله، زمینه اجتماعی بوردیو، هدف و وسیله مرتن، نظریه گزینش عقلانی، نظریه علم و کنش علمی، نظریه تفکر منطقی، تئوری اسناد، تئوری نیازهای اکتسابی، تئوری دو عامل هرزبرگ و نظریه بلوم می‌باشد.

نظریه پردازان مبادله بر نوعی از کنش اجتماعی که اراده گرایی نام دارد، تأکید می‌کنند و بیان می‌کنند که در امور انسانی انتخاب، نقش قابل ملاحظه‌ای دارد و تجلی فرهنگ مسلط به هر شکل که باشد هرگز آن چنان مسلط نیست که بتواند بطور کامل کنش‌های مردم را معین سازند (اسکیدمور؛ ۱۳۷۲: ۸۶).

بوردیو کنشگران را در درون بازاری در نظر می‌گیرد که در این بازار هر کنشگر بنا به ترکیب و حجم سرمایه‌ای که در اختیار دارد از دیگر کنشگران باز شناخته می‌شود. بنابراین، در این بازار کنشگران دست به رقابت می‌زنند و سعی می‌کنند بر حجم سرمایه‌ای که در اختیار دارند، بیفزایند. مرتون ساختار اجتماعی را متشکل از دو بخش هدف و وسیله می‌داند که این دو در عالم واقعیت از هم جدا نیستند و کنشگران در درون ساختار اجتماعی بنا به هدفی که برای خود برمی‌گزینند، دست به انتخاب وسایل و ابزار رسیدن به آن هدف می‌زنند (ریترز؛ ۱۳۸۱: ۷۲۴). نظریه گزینش عقلانی صحنه نظام اجتماعی را بازاری می‌داند که بازیگران در موقعیتی کثیر از انتخاب قرار دارند و ترجیحات خود را براساس محاسبات عقلانی

برای کسب بیشترین نفع سامان می‌بخشند. همه انسان‌ها دارای خواسته‌ها، اهداف و ارزش‌هایی می‌باشند. این اهداف به صورت یکسان تحقق پذیر نمی‌باشد چرا که انسان در دنیای کمیابی‌ها زندگی می‌کند. بنابراین، هر فرد در دسترسی به اهداف خود مجبور است بهترین راه یا راه‌ها را از میان راهکارهای مختلف برگزیند (کرایب؛ ۱۳۸۱: ۹۱). در نظریه علم و کنش علمی، پولانی، شهروندان جمهوری علم را آنچنان توضیح می‌دهد که گویا تنها واجد علایق علمی و شناختی بوده و رفتارها و انتخاب‌های آنها صرفاً مبتنی بر معیارهای صلاحیت حرفه‌ای هستند (قانع‌ی راد؛ ۱۳۷۹: ۱۲۳).

در نظریه تفکر منطقی، تصورات شالوده‌ای علم دارای ریشه اجتماعی‌اند و زندگی اجتماعی منبع تفکر مفهومی و منطقی است (قانع‌ی راد؛ ۱۳۷۹: ۱۲۷).

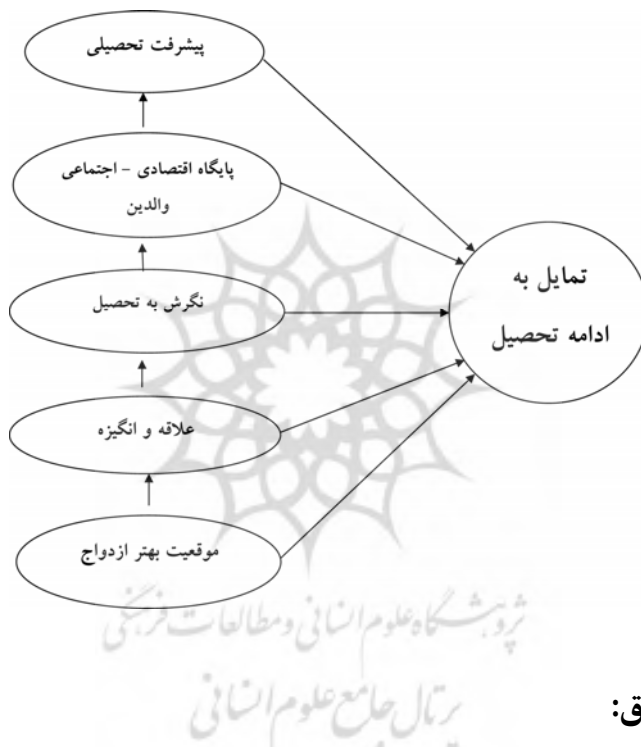
فرض اساسی نظریه اسناد این است که جستجو برای درک و فهم امور و عامل رویدادها مهمترین منبع انگیزشی انسان است. از این رو، هدف این نظریه پیدا کردن راه‌هایی است که در آن افراد به توضیح و تبیین رویدادها و روابط علت و معلولی بین آنها می‌پردازند (سیف؛ ۱۳۸۰: ۳۶).

بر اساس تئوری نیازهای اکتسابی، انگیزش مخصوص یک سری نیازها در سطح ویژه‌ای ایجاد می‌شود. و سپس به سوی یک مجموعه متفاوت حرکت می‌کند (سیف؛ ۱۳۸۰: ۳۷).

در تئوری دو عامل هرزبرگ، آبراهام مازلو مراتبی از نیازهای زیستی- روانی را بیان کرد که عبارتند از: ۱- نیازهای مادی؛ ۲- نیازهای معنوی؛ ۳- امنیت؛ ۴- ارتقای شغلی؛ ۵- ارتقای تحصیلی. مازلو بیان می‌کند که بچه‌های طبقه فقیر ارتقای آنها تانیا‌های مادی است و از آن گذر و پیشرفت نمی‌کنند، ولی بچه‌های طبقه مرفه از کلیه مراحل عبور کرده و تا مراحل ارضای نیازهای شغلی و تحصیلی پیش می‌روند. (الوانی؛ ۱۳۸۰: ۱۳۵) در نظریه بلوم پیشرفت تحصیلی دانشجو به دو عامل اساسی بستگی دارد: ۱- رفتارهای ورودی شناختی؛ یعنی

آموخته‌های قبلی؛ ۲- هرگاه روش تدریس مناسب و امکانات فراهم باشد می‌توان از افت تحصیلی دانشجو اعم از افت کمی و کیفی تا حد قابل قبول جلوگیری کرد (الوانی؛ ۱۳۸۰: ۱۳۵).

طرح مدل نظری تحقیق

فرضیات تحقیق:

بر مبنای تئوری‌های جامعه‌شناختی فرضیه‌های ذیل در این تحقیق ساخته مورد آزمون قرار می‌گیرند.

- ۱- به نظر می‌رسد بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین و تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۲- به نظر می‌رسد بین علاقه دختران با انگیزه فردی و تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه معنی داری وجود دارد.

۳- به نظر می‌رسد بین میزان پیشرفت تحصیلی با تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

۴- به نظر می‌رسد بین نگرش به تحصیل در دختران و تمایل به ادامه تحصیل در آنها رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

۵- به نظر می‌رسد بین دستیابی به موقعیت‌های بهتر ازدواج و تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

روش تحقیق

مفهوم جامعه آماری یکی از مفاهیم اساسی است که آن را تعریف نمی‌کنند (مانند خط در هندسه یا مجموعه در ریاضیات نوین). بلکه آن را به عنوان مفهوم اولیه توصیف کرده و با توصیف عضوهای آن با جامعه آشنا می‌شویم. مانند جامعه مردان ایرانی، جامعه فارغ التحصیلان رشته علوم اجتماعی و... (منصورفر؛ ۱۳۸۲: ۲)

جمعیت آماری در این تحقیق دانشجویان دختری است که در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ در دانشگاه‌های پیام نور، ایلام و آزاد اسلامی شهر ایلام مشغول به تحصیل می‌باشند که بر اساس آمار ۷۴۹۳ نفر هستند که از این تعداد ۷۰۰ نفر در دانشگاه ایلام، ۲۷۴۸ نفر در دانشگاه آزاد اسلامی و ۴۰۴۵ نفر در دانشگاه پیام نور مشغول به تحصیل هستند.

نمونه آماری

به دلیل اینکه نمی‌توان از تمامی اعضای جامعه آماری اطلاعات مورد نیاز را به دست آورد، لذا از نمونه آماری استفاده می‌شود.

نمونه آماری مجموعه افراد یا اشیا یی است که از طریق روش های نمونه گیری از جامعه آماری انتخاب می شوند. و معرف جامعه آماری می باشند و می توان پارامترهای جامعه را از روی آن برآورد کرد (ساعی؛ ۱۳۸۱: ۲۷). نمونه، گروهی از اعضای یک جامعه تعریف شده است که اطلاعات مورد نیاز پژوهش به کمک آن حاصل می شود. نمونه مطلوب و مناسب به نمونه ای گفته می شود که معرف و نماینده واقعی جامعه ای باشد که از آن انتخاب شده است. نمونه در صورتی معرف جامعه است که بین ویژگی های نمونه و جامعه تجانس یا شباهت کامل وجود داشته باشد. اندازه نمونه به ماهیت پژوهش، ابزار اندازه گیری به کار برده شده و ویژگی جامعه مورد نظر بستگی دارد (دلاور؛ ۱۳۷۶: ۱۱۳).

نمونه مورد استفاده در این تحقیق ۳۸۱ نفر از دانشجویان دختر دانشگاه های پیام نور، ایلام و آزاد اسلامی شهر ایلام می باشد که از طریق نمونه گیری تصادفی ساده و با استفاده از فرمول کوکران^۱ برگزیده شده اند.

روش نمونه گیری

یکی از طرق شناخت گروهی از مردم گرد آوری اطلاعات از همه اعضای آن گروه می باشد. اما این شیوه در مورد گروه های کوچک قابل اجراست و در مورد گروه های بزرگ هزینه و وقت زیادی را می طلبد به همین خاطر بخشی از گروه بزرگ را به عنوان نمونه برگزیده و اطلاعات را از آن نمونه ها جمع آوری کرده و بعد با در نظر گرفتن شرایطی آن را به جامعه بزرگ تعمیم می دهند. نمونه انتخاب شده از جامعه تصادفی باید به گونه ای باشد که همه اعضای جامعه از شانس مساوی برای انتخاب شدن برخوردار باشند. به عبارت دیگر، نمونه معرف جامعه اصلی باشد. (ساعی؛ ۱۳۸۱: ۲۷).

برای انتخاب نمونه روش‌های گوناگونی وجود دارد که هر یک متناسب با جامعه مورد مطالعه و نیز دقت، وقت و هزینه مورد نیاز برگزیده می‌شود. در این تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است.

حجم نمونه

حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران به شرح ذیل محاسبه شده است. q, p معادل 0.5 و d برابر با 0.05 ، t برابر با 2 و جامعه آماری برابر با 7493 است.

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left[\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right]} = \frac{\frac{(2)^2 \times (0.5) \times (0.5)}{(0.05)^2}}{1 + \frac{1}{7493} \left[\frac{(2)^2 \times (0.5) \times (0.5)}{(0.05)^2} - 1 \right]} = 381$$

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

با توجه به نوع تحقیق لازم است از آمار توصیفی و استنباطی جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده شود. برای توصیف اطلاعات از جداول دو بعدی، آماره‌های گرایش مرکزی و پراکندگی و همچنین نمودارها استفاده می‌شود. به منظور تعمیم اطلاعات بدست آمده از نمونه آماری به جامعه آماری از آزمون‌های آماری استفاده می‌شود با توجه به سطح سنجش متغیرهای مستقل و وابسته، از آزمون‌های پارامتریک و ناپارامتریک استفاده می‌شود. از آزمون‌های کای اسکور (χ^2) و سایر آزمون‌های ناپارامتریک می‌توان برای تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده نمود. به منظور انجام چنین مراحل از نرم افزار آماری SPSS (بسته آماری برای علوم اجتماعی) استفاده می‌گردد.

تکنیک گرد آوری اطلاعات

در تحقیقات اجتماعی روش‌ها و تکنیک‌های گوناگونی برای گرد آوری اطلاعات وجود دارد که محققان بنا به نوع تحقیق (اعم از کیفی، کمی، تاریخی و...) و نیز شرایط موجود (هزینه، وقت، دقت و...) و نیز متناسب بودن روش با ماهیت موضوع تحقیق به انتخاب یکی از روش‌ها و تکنیک‌های موجود دست می‌زنند. پرسشنامه یکی از پرکاربردترین تکنیک‌هاست که در تحقیقات اجتماعی مورد استفاده قرار می‌گیرد. (ساعی؛ ۱۳۸۱: ۲۸).

پرسشنامه تکنیک بسیار ساختمندی برای گرد آوری داده‌ها است که در آن از هر پاسخگویی مجموعه یکسانی از پرسش‌ها پرسیده می‌شود. (ساعی؛ ۱۳۸۱: ۲۸).

اطلاعات موجود در این تحقیق به دو بخش قابل تقسیم می‌باشد:

۱- بخش نظری و کیفی؛ ۲- بخش کمی. بخش نظری با استفاده از روش کتابخانه‌ای و با بررسی در منابع و اسناد مکتوب جمع آوری گردیده است و اطلاعات در بخش کمی به وسیله تکنیک پرسشنامه ساخت یافته که محقق طراحی کرده ایم، اطلاعات لازم از جامعه آماری جمع آوری گردیده است.

اعتبار^۱ ابزار سنجش:

اعتبار یعنی اینکه وسیله اندازه‌گیری بتواند خصیصه مورد نظر را واقعاً اندازه بگیرد نه صفت دیگری را (ساروخانی؛ ۱۳۸۰: ۱۳۸). منظور از روایی این است که مقیاس و محتوای ابزار یا سوالات مندرج در ابزار دقیقاً متغیرها و موضوع مورد مطالعه را بسنجد؛ یعنی اینکه هم داده‌های گردآوری شده از طریق ابزار مازاد بر نیاز تحقیق نباشد و هم اینکه بخشی از داده‌های مورد نیاز در رابطه با سنجش متغیرها در محتوای ابزار حذف نشده باشد یا به عبارت دیگر، عین واقعیت را بخوبی نشان دهد. (حافظ‌نیا؛ ۱۳۸۰: ۱۵۵).

سه نوع روش برای ارزیابی وسیله اندازه گیری وجود دارد:

۳-۹-۱- اعتبار معیار^۱

۳-۹-۲- اعتبار سازه^۲

۳-۹-۳- اعتبار محتوایی^۳ (ساروخانی؛ ۱۳۸۰: ۱۳۸).

به طور کلی، هیچ راه کاملاً مطلوبی برای تعیین اعتبار یک ابزار وجود ندارد و انتخاب روش در تعیین اعتبار بستگی به وضعیت تحقیق دارد.

در رابطه با موضوع این تحقیق ابزار آماده‌ای که بتوان با آن کار سنجش را انجام داد وجود نداشت و ابزار سنجش توسط محقق ساخته شده و اعتبار آن توسط متخصصان امر و اساتید راهنما و مشاور تأیید گردیده است.

پایایی^۴ ابزار سنجش

پایایی ابزار که از آن به اعتبار، دقت و اعتماد پذیری نیز تعبیر می‌شود یکی از ویژگی‌های فنی ابزار اندازه گیری است. این مفهوم با این امر سروکار دارد که ابزار اندازه گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی بدست می‌دهد.

ابزار پایا یا معتبر ابزاری است که از خاصیت تکرار پذیری و سنجش نتایج یکسان برخوردار باشد. مشکل روایی و پایایی ابزار سنجش معمولاً متأثر از عوامل گوناگونی نظیر پیچیدگی موضوع مورد مطالعه، عامل و منبع تهیه داده‌ها یعنی انسان، روش‌ها و شرایط گردآوری اطلاعات است. (حافظ نیا؛ ۱۳۸۰: ۱۵۵).

-
- 1 -criterion validity
 - 2 -construct validity
 - 3 -content validity
 - 4 -reliability

برای محاسبه ضریب پایایی شیوه‌های مختلفی وجود دارد که در مطالعه حاضر از روش آلفای کرونباخ (Cronbachs Alpha) استفاده شده است و نتایج حاصل از آن در جدول ذیل آورده شده است.

روش آلفای کرونباخ یکی از روش‌های تحلیل پایایی است. این روش برای بررسی سازگاری درونی^۱ سوالات پرسشنامه به کار می‌رود. هرچه سوالات و گویه‌های یک مقیاس اندازه‌گیری (مانند لیکرت) با یکدیگر سازگارتر باشند آن مقیاس پایاتر است. بهتر است از این روش در پیش آزمون استفاده شود. (ساعی؛ ۱۳۸۶: ۸۵).

جدول زیر نشان می‌دهد که بیشترین ضریب کرونباخ آلفا مربوط به متغیر دستیابی به موقعیت‌های بهتر ازدواج با ۰/۸۳۲ است و کمترین آن مربوط به متغیر تمایل به تحصیل با ضریب ۰/۶۵۶ است.

جدول (۳-۱): ضریب پایایی مقیاس‌های پرسشنامه

پرسشنامه نهایی		متغیرها
ضریب پایایی	تعداد گویه‌ها	
۰/۶۵۶	۵	تمایل به تحصیل
۰/۶۹	۴	پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین
۰/۷۱	۵	علاقه و انگیزه به تحصیل
۰/۷۰	۱۳	نگرش به تحصیل
۰/۸۳۲	۴	دستیابی به موقعیت‌های بهتر ازدواج

تعاریف نظری مفاهیم و اصطلاحات

متغیر: یک مفهوم است که بیش از دو یا چند ارزش یا عدد به آن اختصاص داده شده است و ویژگی‌هایی که پژوهشگر مشاهده یا اندازه‌گیری می‌کند متغیر نامیده می‌شود. به عبارت دیگر، متغیر عبارت است از حالت و موقعیت و یا چیزی که بتواند تغییر کند (به نقل از تردست؛ ۱۳۸۳: ۶۵).

متغیر مستقل: آن دسته از شرایط یا خصوصیات هستند که آزمایشگر در کاوش خود آنها را دستکاری و کنترل می‌کند تا رابطه آن را با متغیر دیگری در موقعیتی ویژه مشاهده و بررسی کند (به نقل از تردست؛ ۱۳۸۳: ۶۵).

متغیر وابسته: شرایط و ویژگی‌هایی است که همچنان که پژوهشگر متغیر مستقل را در فعالیت‌های حوزه تحقیق وارد یا خارج می‌کند و یا آن را تغییر می‌دهد متغیرهای وابسته نیز تغییر می‌کنند (به نقل از تردست؛ ۱۳۸۳: ۶۵).

گرایش: حالتی انگیزشی و روانی برای تدارک نیروهای برونی و درونی به منظور فعالیت‌های معین (تردست؛ ۱۳۸۳: ۶۶).

پایگاه اجتماعی: منظور اعتبار و ارزش و موقعیت فرد یا افراد است که پیوندهای بسیار با افکار عمومی دارد. به عبارت دیگر، پایگاه اجتماعی، منظور وضع فرد در اجتماع از نظر اقتصادی، خانوادگی، فرهنگی، تاریخی و... است. و از نظر ارزش اجتماعی، خانواده دانشجو در چه رتبه و مکانی است (تردست؛ ۱۳۸۳: ۶۶).

پایگاه اقتصادی: عبارتست از جایگاهی که هر فرد به لحاظ دارا بودن امکانات مادی از قبیل درآمد، منزل مسکونی، نوع شغل و... در آن جایگاه یا طبقه قرار می‌گیرد، در اینجا وضع مالی والدین دانشجو مد نظر است (تردست؛ ۱۳۸۳: ۶۶).

درآمد: منظور مجموع عایداتی است که فرد در نتیجه سهم شدن در فعالیت‌های تولیدی بدست می‌آورد. بنابراین، حاصل کار و تجربه و یا بکار انداختن سرمایه موجب کسب و در آمد می‌شود (تردست؛ ۱۳۸۳: ۶۶).

شغل: به هر نوع فعالیت جسمی و فکری که مولد، مفید، مجاز و دارای در آمد باشد شغل می‌گویند (راهنمای سرشماری؛ ۱۳۶۵: ۷۱).

تحصیلات: توانایی آمادگی افراد برای مشارکت در سرنوشت خود در پیشرفت و توسعه جامعه (تردست؛ ۱۳۸۳: ۶۶).

انگیزه: یکی از مهمترین عناصر یادگیری و محرکی که شخص را برای رسیدن به هدف و ادار به فعالیت می‌کند و در لغت به معنی سبب و باعث، آنچه که کسی را به کاری بر می‌انگیزاند (تردست؛ ۱۳۸۳: ۶۶).

انگیزش تحصیلی: یکی از ملزومات یادگیری است و آنچه به یادگیری شدت و جهت می‌دهد و در حفظ و تداوم آن به ما کمک می‌کند (تردست؛ ۱۳۸۳: ۶۶).

میزان پیشرفت تحصیلی: منظور میزان میانگین (معدل) نهایی ترم‌های گذشته دانشجو و همچنین مشروط شدن یا مشروط نشدن او مد نظر است.

نگرش^۱: نگرش عبارت است از ارزیابی مثبت یا منفی از یک چیز و دارای سه بعد می‌باشد. عقاید (باورها)، احساسات و رفتار. البته هر سه این ابعاد برای ایجاد نگرش ضروری نیستند. در بعضی از موارد نگرش با یکی از اینها نیز ایجاد می‌شود. (فرانزوی و استنفن. ال^۲؛ ۱۳۸۱: ۱۲۹).

1 -attitude

2 - fransve & stanphen

منزلت اجتماعی^۱: جایگاه یک فرد یا گروه در بین افراد یا گروه‌های دیگر در جامعه را

گویند. (کوئن؛ ۱۳۸۰: ۸۳)

دانشگاه: به تمامی مؤسسات آموزش عالی اعم از آموزشی و پژوهشی روزانه، شبانه، حضوری، راه دور، دولتی، غیر دولتی، متمرکز و نیمه متمرکز که مدرک رسمی بالاتر از دیپلم متوسطه صادر می‌کند، گفته می‌شود (واژه نامه نظام آموزش عالی کشور؛ ۱۳۷۷: ۲۷).

دانشکده: واحدی از یک دانشگاه که در رده خاصی از علوم فعالیت می‌کند (واژه نامه

نظام آموزش عالی کشور؛ ۱۳۷۷: ۲۷).

دانشجو: فردی است که در یکی از دانشگاه‌ها یا مؤسسات و مجتمع‌های آموزش عالی و

پژوهشی دولتی و یا غیر دولتی کشور که مدرک رسمی بالاتر از دیپلم صادر می‌کند، پذیرفته شده و وفق مقررات ثبت نام و به صورت حضوری یا غیر حضوری به تحصیل اشتغال داشته باشد (واژه نامه نظام آموزش عالی کشور؛ ۱۳۷۷: ۱۰۷).

آموزش عالی^۲: یعنی آموزش فراتر از سطح مدرسه، در مؤسسات آموزش عالی

یاد دانشگاه‌ها. (گیدنز؛ ۱۳۸۱: ۸۰۱)

تجزیه و تحلیل اطلاعات

برای بررسی و تجزیه و تحلیل اطلاعات از سطح تحلیل دو متغیره و چند متغیره استفاده شده است، در سطح تحلیل دو متغیره از ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن بهره گیری شده است و برای بررسی تأثیر همزمان متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته از مدل سازی معادلات ساختاری (SEM) استفاده گردیده است.

1 -social prestige

2 -higher education

فرضیه اول: به نظر می‌رسد بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین و تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه معنی‌داری وجود دارد.

تجزیه و تحلیل فرضیه فوق نشان می‌دهد که بین پایگاه اقتصادی اجتماعی والدین و تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه معنی‌داری وجود دارد مقدار همبستگی $0/113$ و سطح معنی‌داری آن $(0/028)$ بوده که نشان می‌دهد رابطه مستقیم است و میزان شدت رابطه $0/113$ است بنابراین این فرضیه تأیید شده است.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد بین علاقه دختران با انگیزه فردی و تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه معنی‌داری وجود دارد.

بین دو متغیر فوق رابطه معنی‌داری وجود دارد میزان و شدت رابطه $0/490$ و سطح معنی‌داری $0/000$ است که این امر نشان می‌دهد رابطه مستقیم است که با افزایش علاقه و انگیزه فردی میزان تمایل به تحصیلات آموزش عالی نیز افزایش پیدا می‌کند. بنابراین، این فرضیه نیز تأیید شده است.

فرضیه سوم: به نظر می‌رسد بین میزان پیشرفت تحصیلی با تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه معنی‌داری وجود دارد.

رابطه بین میزان پیشرفت تحصیلی با تمایل به تحصیلات آموزش عالی نشان می‌دهد که میزان همبستگی $0/139$ و سطح معنی‌داری آن $0/007$ است که این ارقام نشان می‌دهد که بین دو متغیر فوق رابطه مستقیمی وجود دارد و این فرضیه تأیید گردیده است.

فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد بین نگرش به تحصیل در دختران و تمایل به تحصیلات آموزش عالی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

میزان و ضریب همبستگی بین نگرش به تحصیل و تمایل به تحصیلات آموزش عالی را نشان می‌دهد. میزان شدت همبستگی ۰/۱۰۷ و سطح معنی داری ۰/۰۴۰ است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر فوق است. و این فرضیه تأیید گردیده است

فرضیه پنجم: به نظر می‌رسد بین دست یابی به موقعیت های بهتر ازدواج و تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه معنی داری وجود دارد.

این فرضیه رابطه بین متغیر دستیابی به موقعیت های بهتر ازدواج و تمایل به تحصیلات آموزش عالی را نشان می‌دهد براساس اطلاعات بدست آمده شدت همبستگی ۰/۲۰۴ و سطح معنی داری آن ۰/۰۰۰ است که نشان دهنده معنی داری و رابطه مستقیم بین دو متغیر فوق است. بنابراین، این فرضیه نیز تأیید شده است

یافته‌های تحقیق:

- توزیع پاسخگویان بر اساس وضعیت تأهل نشان می‌دهد که ۹۰/۱ درصد از آنها مجرد و تنها ۹/۹ درصد متأهل بوده اند.
- با توجه به مجرد بودن اکثر پاسخگویان منبع تامین شهریه اکثر پاسخگویان پدر آنها بوده است (۷۶/۵ درصد) و در مرتبه بعدی مادر آنها با ۹ درصد قرار دارد.
- از نظر وضعیت سکونت، اکثر پاسخگویان در منزل پدری هستند (۵۴/۶ درصد) و کمترین درصد آنها مربوط به سکونت بصورت رهنی است (۰/۳ درصد).
- با توجه به دانشجو بودن جامعه آماری نزدیک به ۸۵ درصد پاسخگویان از نظر شغلی بیکار هستند و تنها ۸ درصد آنها شاغل هستند.
- سرپرست خانوار اکثر پاسخگویان پدر است (۸۱/۲ درصد) و تنها یک درصد از پاسخگویان خودشان سرپرست هستند.

- تقسیم بندی پاسخگویان بر اساس تحصیلات پدر آنها نشان می‌دهد که بیشترین میزان تحصیلات پدر پاسخگویان در حد دیپلم و فوق دیپلم (۳۰/۷ درصد) و کمترین میزان تحصیلات پدر پاسخگویان فوق لیسانس و بالاتر است (۲/۴ درصد).
- متوسط تحصیلات مادر پاسخگویان در مقایسه با تحصیلات پدر آنها پایینتر است به طوری که ۳۳ درصد مادر پاسخگویان تحصیلاتی در حد ابتدایی داشته‌اند و تنها ۱/۳ درصد مادر آنها دارای تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر بوده‌اند و ۲۶/۲ درصد آنها بیسواد بوده‌اند این در حالی است که تنها ۱۸/۹ درصد پدر پاسخگویان بیسواد بوده‌اند.
- بیش از ۷۵ درصد پاسخگویان در طول تحصیلات مشروط نشده‌اند و ۲۴/۳ درصد آنها حداقل یک بار مشروط شده‌اند.
- توزیع پاسخگویان از نظر سنی نشان می‌دهد که نزدیک به ۹۸ درصد آنها بین سنین ۱۸-۳۰ ساله بوده‌اند که نزدیک به ۸۲ درصد آنها ۱۸-۲۴ ساله و ۱۶ درصد آنها ۲۴-۳۰ ساله بوده‌اند و تنها ۲ درصد پاسخگویان سن بالاتر از ۳۰ سال داشته‌اند.
- توزیع پاسخگویان بر اساس درآمد سرپرست آنها نشان می‌دهد که اکثر سرپرست پاسخگویان دارای درآمدی کمتر از ۴۰۰ هزار تومان داشته‌اند و تنها ۱۲ درصد سرپرست پاسخگویان دارای درآمدی بالاتر از ۷۰۰ هزار تومان بوده‌اند.

توزیع پاسخگویان بر اساس نوع دانشگاه محل تحصیل

فرآوانی مطلق	فرآوانی نسبی	درصد فرآوانی نسبی معتبر	فرآوانی تجمعی	
۳۷	۹/۷	۹/۷	۹/۷	دولتی (روزانه-شبانه)
۲۰۶	۵۳/۸	۵۳/۹	۶۳/۶	پیام نور
۱۴۰	۳۶/۴	۳۶/۴	۱۰۰	آزاد اسلامی
۳۸۳	۱۰۰	۱۰۰	-	جمع کل

نتایج آماری نشان می‌دهد که بیش از ۵۰ درصد پاسخگویان نوع دانشگاه محل تحصیل آنها پیام نور است.

توزیع پاسخگویان بر اساس میزان تحصیلات پدر آنها

فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	فراوانی	
تجمعی	نسبی معتبر	نسبی	مطلق	
۱۸/۹	۱۸/۹	۱۸/۸	۷۲	بی سواد
۴۰/۲	۲۱/۳	۲۱/۱	۸۱	ابتدایی
۵۶/۷	۱۶/۵	۱۶/۴	۶۳	راهنمایی
۸۷/۴	۳۰/۷	۳۰/۵	۱۱۷	دیپلم و فوق دیپلم
۹۷/۶	۱۰/۲	۱۰/۲	۳۹	لیسانس
۱۰۰	۲/۴	۲/۳	۱۱	فوق لیسانس و بالاتر
-	۱۰۰	۹۹/۵	۳۸۱	جمع کل
-	--	۰/۵	۲	بی پاسخ

نتایج آماری نشان می‌دهد که بیش از ۵۰ درصد پاسخگویان تحصیلات زیر راهنمایی داشته‌اند.

توزیع پاسخگویان بر اساس میزان تحصیلات مادر آنها

فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	فراوانی	
تجمعی	نسبی معتبر	نسبی	مطلق	
۲۶/۲	۲۶/۲	۲۶/۱	۱۰۰	بی سواد
۵۹/۲	۳۳	۳۲/۹	۱۲۶	ابتدایی
۷۷/۸	۱۸/۶	۱۸/۵	۷۱	راهنمایی
۹۶/۹	۱۹/۱	۱۹/۱	۷۳	دیپلم و فوق دیپلم
۹۸/۷	۱/۸	۱/۸	۷	لیسانس
۱۰۰	۱/۳	۱/۳	۵	فوق لیسانس و بالاتر
-	۱۰۰	۹۹/۷	۳۸۲	جمع کل
-	-	۰/۳	۱	بی پاسخ

نتایج آماری نشان می‌دهد که بیش از ۷۰ درصد مادر پاسخگویان تحصیلات زیر راهنمایی داشته‌اند.

توزیع پاسخگویان بر اساس وضعیت مشروطی آنها

فرآوانی مطلق	فرآوانی نسبی	درصد فرآوانی نسبی معتبر	فرآوانی تجمعی
۹۲	۲۴	۲۴/۳	۲۴/۳
۲۸۶	۷۴/۷	۷۵/۷	۱۰۰
۳۷۸	۹۸/۷	۱۰۰	-
۵	۱/۳	-	-

نتایج آماری نشان می‌دهد که ۲۴/۳ درصد پاسخگویان حداقل یکبار مشروط شده‌اند و بیش از ۷۵ درصد آنها در طول تحصیلات مشروط نشده‌اند.

توزیع پاسخگویان بر اساس سن آنها

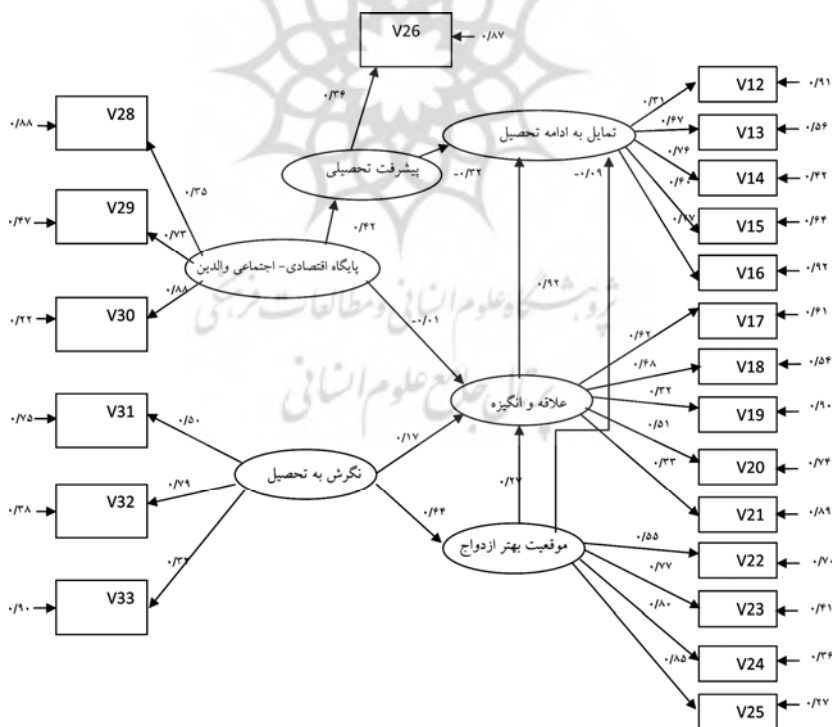
فرآوانی مطلق	فرآوانی نسبی	درصد فرآوانی نسبی معتبر	فرآوانی تجمعی
۳۱۲	۸۱/۵	۸۱/۹	۸۱/۹
۶۱	۱۵/۹	۱۶	۹۷/۹
۴	۱	۱	۹۹
۴	۱	۱	۱۰۰
۳۸۱	۹۹/۵	۱۰۰	-
۲	۰/۵	-	-

نتایج آماری نشان می‌دهد که نزدیک به ۹۸ درصد پاسخگویان زیر ۳۰ سال می‌باشند و تنها ۲ درصد پاسخگویان بالای ۳۰ سال می‌باشند.

توزیع پاسخگویان بر اساس درآمد سرپرست آنها

فراوانی تجمعی	درصد فراوانی نسبی معتبر	فراوانی نسبی	فراوانی مطلق	
۴۸/۸	۴۸/۸	۴۷/۸	۱۸۳	۴۰۰-۱۰۰ هزار تومان
۸۸/۵	۳۹/۷	۳۸/۹	۱۴۹	۷۰۰-۴۰۰ هزار تومان
۹۸/۷	۱۰/۱	۹/۹	۳۸	۱۰۰۰-۷۰۰ هزار تومان
۹۹/۵	۰/۸	۰/۸	۳	۱۳۰۰-۱۰۰۰ هزار تومان
۱۰۰	۰/۵	۰/۵	۲	۱۶۰۰ به بالا
-	۱۰۰	۹۷/۹	۳۷۵	جمع کل
-	-	۲/۱	۸	بی پاسخ

نتایج آماری نشان می‌دهد که ۸۸ درصد پاسخگویان درآمد زیر ۷۰۰ هزار تومان داشته‌اند و ۱۲ درصد آنها درآمد بالای ۷۰۰ هزار تومان داشته‌اند.

Chi-square=520.02, df=180, p-value=0.07, RMSEA=0.070

مدل الگوسازی معادلات ساختاری

بحث، نتیجه گیری و پیشنهادات

۱- افزایش مشارکت زنان در آموزش عالی به مثابه استحاله ارزش هاست. زیرا در تحولات جوامع، متغیرها و عوامل انتسابی جنسیت، دین، نژاد، ثروت و معیارهای اجتماعی استحاله پیدا کرده و عمدتاً جای خود را به عوامل اکتسابی، ارزش، پایگاه و طبقه اجتماعی داده است و معیار ارزیابی افراد ویژگی‌های انتسابی همچون جنسیت نمی‌باشد، بلکه خصیصه‌های اکتسابی نظیر تحصیلات حائز اهمیت شده است.

۲- افزایش مشارکت زنان در آموزش عالی به مثابه نوعی جبر اجتماعی است، زیرا مدرک گرایی و جامعه مدرک گرا با مقوله افزایش مشارکت زنان در آموزش عالی بی ارتباط نیست و معیار ارزیابی شایستگی افراد، مدارک تحصیلی آنها است.

۳- هزینه فرصت: هزینه فرصت عبارتست از میزان در آمدی که دانشجوی دانشگاه می‌تواند با کار خود به دست آورد، ولی به دلیل تحصیل آن را از دست می‌دهد. به طور طبیعی، هر چه هزینه فرصت بیشتر باشد، تقاضا برای آموزش عالی کمتر خواهد بود. هزینه فرصت خود تابعی از میزان بیکاری فارغ التحصیلان دبیرستانی است و هر چه میزان بیکاری فارغ التحصیلان دبیرستانی بیشتر باشد، هزینه فرصت برای آموزش عالی کمتر و انگیزه برای ادامه تحصیل در دانشگاه بیشتر از سایر مقاطع آموزشی خواهد بود.

با توجه به سطح سنجش متغیر وابسته و متغیرهای مستقل در سطح تحلیل دو متغیره از ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن استفاده شده است، نتایج حاصل از سطح تحلیل دو متغیره نشان داده است که:

فرضیه اول: بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی والدین و تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه وجود دارد.

چون مقدار همبستگی $0/113$ و سطح معنی داری آن $(0/028)$ بوده که نشان می‌دهد رابطه مستقیم است و میزان شدت رابطه $0/113$ است. این فرضیه تأیید می‌شود.

این فرضیه با پیشینه داخلی غلامحسین رضایت (۱۳۸۳)، کیانوش محمدی روزبهانی و ابوالفضل طارمی (۱۳۸۴)، سمیره تردست (۱۳۸۱) و با پیشینه خارجی نولند (۲۰۰۱)، ماکسول و همکاران (۲۰۰۰)، الیزابت (۱۳۷۶) همخوانی دارد.

فرضیه دوم: بین علاقه و انگیزه فردی و تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه وجود دارد.

به عبارتی، رابطه متغیر مستقل دیگر، علاقه و انگیزه فردی است که رابطه معنی داری با تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران داشته است بطوریکه ضریب حاصله ۰/۴۹ بوده و در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنی دار بوده است که این امر نشان می‌دهد رابطه مستقیم است که با افزایش علاقه و انگیزه فردی میزان تمایل به تحصیلات آموزش عالی نیز افزایش پیدا می‌کند. این فرضیه تأیید می‌شود.

یکی از نظریاتی که در رابطه با این فرضیه به آن اشاره شده است نظریه مبادله است که بر این فرض استوار است که افراد آرزوها و هدف‌های شخصی روشنی برای خود دارند. هدف‌ها و خواسته‌های شخصی و منحصر به فرد افراد، انگیزه‌های خود خواهانه‌ای به آنان می‌دهد. نظریه پردازان مبادله اصرار می‌ورزند انگیزش را به عنوان شخصی و فردی در نظر بگیرند، گرچه می‌پذیرند که فرهنگ نیز در آن نقشی دارد، در عین حال انتظار دارند که انگیزش - صرفنظر از نوع آن در جهت دستیابی به کالاها، لذت و رضایت خواسته شده باشد و لاغیر.

فرضیه سوم: بین میزان پیشرفت تحصیلی و تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه وجود دارد. تغییر در میزان پیشرفت تحصیلی نیز می‌تواند رابطه مستقیمی با تمایل به تحصیلات آموزش عالی داشته باشد که ضریب همبستگی مورد نظر ۰/۱۳۹ است و سطح معنی داری آن ۰/۰۰۷ است. این فرضیه تأیید می‌شود.

در رابطه با این فرضیه به نظریاتی اشاره شده است که نظریه بلوم یکی از آنها می‌باشد. طبق نظر بلوم پیشرفت تحصیلی دانشجو به دو عامل اساسی بستگی دارد: ۱- رفتارهای ورودی

شناختی یعنی آموخته‌های قبلی. ۲- هرگاه روش تدریس مناسب و امکانات فراهم باشد می‌توان از افت تحصیلی دانشجو اعم از افت کمی و کیفی تا حد قابل قبول جلوگیری کرد.

فرضیه چهارم: بین نگرش به تحصیل در دختران و تمایل به ادامه تحصیل در آنها رابطه وجود دارد. چون میزان شدت همبستگی ۰/۱۰۷ و سطح معنی داری آن ۰/۰۴۰ است نشان دهنده رابطه مستقیم بین دو متغیر فوق است. این فرضیه تایید می‌شود.

این فرضیه با پیشینه داخلی اکبر زارع شاه آبادی (۱۳۸۱) و پیمایش سراسری سازمان ملی جوانان (۱۳۸۰) همخوانی دارد اما با پیشینه داخلی آرمین مجتبیوی (۱۳۷۵) و سونیا شمس الکتابی (۱۳۷۹) همخوانی ندارد.

فرضیه پنجم: بین دست یابی به موقعیت‌های بهتر ازدواج و تمایل به تحصیلات آموزش عالی دختران رابطه وجود دارد. می‌توان گفت متغیر دیگری که رابطه و همبستگی آن با متغیر وابسته اندازه گیری شده، دستیابی به موقعیت‌های بهتر ازدواج است که رابطه آن از نظر آماری معنی دار بوده است.

چون بر اساس اطلاعات به دست آمده شدت همبستگی ۰/۲۰۴ و سطح معنی داری آن ۰/۰۰۰ است نشان دهنده معنی داری و رابطه مستقیم بین دو متغیر فوق است. این فرضیه نیز تایید می‌شود.

یعنی اینکه دختران برای افزایش فرصت‌های ازدواج به دانشگاه می‌آیند. چرا که دانشگاه باعث بالا رفتن آگاهی فرد از زندگی زناشویی و نیز آشنا شدن فرد با افراد جدید و نیز کسب مدارج علمی است که خود باعث بالا رفتن منزلت اجتماعی فرد و نیز جبران کمبودهای دیگر و بالطبع بالا رفتن فرصت‌های ازدواج فرد می‌شود.

در سطح تحلیل دو متغیره، بیشترین ضریب همبستگی مربوط به متغیر علاقه و انگیزه فردی (۰/۴۹۰) و کمترین ضریب همبستگی مربوط به نگرش به تحصیل در دختران (۰/۱۰۷) است. اما به نظر می‌رسد بررسی دقیق‌تر مسأله و رسیدن به اهداف پژوهش حاضر، لازم است.

در رابطه با بیان مسأله می‌گوییم که پدیده موفقیت تحصیلی دختران، در دو سه سال اخیر، موضوع بحث‌های فراوانی بوده است. پرسش اساسی این است که چرا دختران بیش از پسران درس می‌خوانند و کارنامه تحصیلی بهتری دارند؟ به هر حال این پدیده اجتماعی و اقتصادی نو، ظهور داشته است.

موفقیت چشمگیر دختران در دانشگاه‌ها «تبادل» اجتماعی جامعه را برهم می‌زند و «کیان خانواده» را به خطر می‌اندازد. نگاهی دقیق به آمار آموزشی و تحول آنها در ۲۵ سال گذشته تصویر دقیقتری از وضعیت آموزش دختران ایران و جهش کمی آن را به نمایش می‌گذارد. هدف کلی تحقیق بررسی علل گرایش دختران به تحصیلات آموزش عالی (مطالعه موردی شهر ایلام) است. روش تحقیق علی - پیمایشی با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد. همچنین در این تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است.

تحلیل چند متغیره، که در آن تأثیر همزمان متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته مورد بررسی قرار می‌گیرد، لذا برای انجام این کار از معادلات ساختاری با بهره‌گیری از نرم افزار لیزرل استفاده شده است. در سطح تحلیل چند متغیره تمامی متغیرهای مستقل به صورت مستقیم یا غیر مستقیم بر روی متغیر وابسته تأثیر گذار بوده‌اند. به منظور برآزش مدل طراحی شده از آمارهایی استفاده شده که همگی آنها دال بر مناسب بودن مدل مذکور با چارچوب و مدل نظری تحقیق است.

منابع

۱. پیوندی، سعید (۱۳۷۸)، «نقش زنان در ایران امروز»، مجله ایران نامه، شماره ۴.
۲. اسکید مور، ویلیام (۱۳۷۲). تفکر نظری در جامعه‌شناسی، ترجمه رجب زاده و همکاران، تهران، نشر سفیر.
۳. ریتزر، جورج (۱۳۸۱). نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر. ترجمه محسن ثلاثی، تهران، انتشارات علمی.

۴. کرایب، یان (۱۳۸۱). نظریه اجتماعی مدرن از پارسونز تا هابرماس، ترجمه عباس مخبر، تهران، انتشارات.
۵. قانعی راد، محمد امین (۱۳۷۹). جامعه شناسی رشد و افول علم در ایران، چاپ اول، انتشارات مدینه.
۶. سیف، علی اکبر (۱۳۸۰). روان شناسی پرورشی، چاپ چهارم، انتشارات آگاه.
۷. الوانی، سید مهدی (۱۳۸۰). مدیریت عمومی، چاپ سیزدهم، نشر نی، تهران.
۸. منصورفر، کریم (۱۳۸۲). روش‌های آماری، چاپ ششم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۹. ساعی، علی (۱۳۸۱). تحلیل آماری در علوم اجتماعی، تهران، انتشارات کیهان مهر.
۱۰. دلاور، علی (۱۳۷۶). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران، انتشارات رشد.
۱۱. ساروخانی، باقر (۱۳۸۰). روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، جلد دوم، تهران، چاپ سوم، پژوهشگران علوم انسانی و مقالات فرهنگی.
۱۲. حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۰). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، تهران، چاپ هشتم.
۱۳. ساعی، علی (۱۳۸۶). روش تحقیق در علوم اجتماعی (با رهیافت عقلانیت انتقادی)، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، تهران، چاپ اول.
۱۴. تردست، سمیره (۱۳۸۳). بررسی اجتماعی - اقتصادی خانواده و تأثیر آن در تمایل به ادامه تحصیل در دانشگاه در دختران سال آخر شهر مهران. پایان نامه کارشناسی، دانشگاه ایلام.
۱۵. فرانزوی واستنفن. ال (۱۳۸۱). روانشناسی اجتماعی، ترجمه مهرداد فیروز بخت و منصور قنادان، انتشارات رسا.
۱۶. کوئن، بروس (۱۳۸۰). مبانی جامعه شناسی، ترجمه و اقتباس از غلامعباس توسلی، رضا فاضل، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
۱۷. واژه نامه نظام آموزش عالی کشور (۱۳۷۷). چاپ اول، انتشارات دبیر خانه مجمع گروه‌های معارف اسلامی.
۱۸. گیدنز، آنتونی (۱۳۸۱). جامعه شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، چاپ هفتم، تهران، نشر نی.
۱۹. رضایت، غلامحسین (۱۳۸۳). بررسی پیامدهای افزایش میزان قبولی دختران در دانشگاه‌ها طی دهه هفتاد. پایان نامه کارشناسی ارشد. رشته مدیریت آموزشی، دانشگاه اصفهان.

۲۰. محمدی روزبهنی، کیانوش و ابوالفضل طارمی (۱۳۸۴). عوامل انگیزش داوطلبان برای ورود به دانشگاه. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی. شماره ۳۷ و ۳۸.
۲۱. الیزابت ام. کینگ و ام. آن هیل (۱۳۷۶). نقش آموزش زنان در توسعه اقتصادی. ترجمه غلامرضا آزاد ارمکی، چاپ اول، انتشارات روشنگران و مطالعات زنان.
۲۲. زارع شاه آبادی، اکبر (۱۳۸۱). بررسی عوامل اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر گرایش به آموزش عالی در ایران (مطالعه تطبیقی دانشجویان دختر و پسر در دانشگاه یزد). پایان نامه کارشناسی ارشد.
۲۳. سازمان ملی جوانان (۱۳۸۰). وضعیت و نگرش جوانان ایران؛ چاپ اول، تهران.
۲۴. مجتبی، آرمین (۱۳۷۵). تأثیر نگرش مدیران در ارتقاء زنان به سطوح مدیریت، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.
۲۵. شمس الکتابی، سونیا (۱۳۷۹). نگرش زنان با تحصیلات عالی درباره برخی از عوامل فرهنگی - اجتماعی در میزان مشارکت زنان در آموزش عالی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی.
۲۶. نیکو گفتار، منصوره (۱۳۸۸). «علل تأخیر ازدواج در بین جوانان»، آدرس اینترنتی:
- [http:// WWW.Khabaronline.ir/news](http://WWW.Khabaronline.ir/news)
۲۷. لیاقتدار، محمدجواد و شقایق نیک نشان (۱۳۸۷). «تعامل دوسویه خانواده و دانشگاه بر افزایش گرایش دختران نسبت به آموزش عالی و بررسی مکانیزم‌های مؤثر بر گسترش این تعاملات»، آدرس اینترنتی: <http://rcirib.ir/Viewnews.asp>.
۲۸. کارنامه حقیقی، حسن و نعمت الله اکبری (۱۳۸۴). بررسی مشارکت زنان در تقاضای اجتماعی برای آموزش عالی در ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد.
۲۹. پیشگامی فرد، مریم و زهرا اسدی راد (۱۳۸۴). بررسی رابطه میان آموزش عالی زنان در ایران و حضور آنان در عرصه‌های قانون گذاری. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی. شماره ۲۹.

30- No land.d&n.deato(2001): Tennessee higher education.Commission higher school student opinion higher school student.

31- Max Well. G& colleague(2000) ; How people choose Vocational education and traning programs; NCVET, pub 1. Australia. At,"www.coced.Edu.Au".